

pesništvo na licitaciji

Selimir Radulović: ANTOLOGIJA,
savremeno pesništvo u Vojvodini,
1945—1990, Književna zajednica
Novog Sada, 1990.

zoran đerić

Antologije nastaju u trenutku kada je potrebno vrednovati ili iznova vrednovati određenu književnost, tradicionalna, pa i savremena literarna ostvarenja; kada se želi izvršiti izmena i dopuna postojećih estetičkih pravila, uneti nova imena, novi tekstovi, nova dela. Takve su izmene neophodne, ne samo u pogledu bio/bibliografije, već i kako bi se pratio nastanak i razvoj novih književnih vrednosti, zadovoljila čitalačka potreba i kultura mladih čitalaca. Antologije, znači, uočavaju najvrednije trenutke jedne književnosti, kako u njenoj sadašnjosti, tako i u njenoj prošlosti sa fona sadašnjosti; potvrđuju konstantne literarne vrednosti, ali nameću i nove, ponekad i nepomirljivo drsko, šokantno za tradicionalnu književnu kritiku i estetiku, za čitalački ukus. Vremenom, razlozi za takav nastup, potvrđuju da li je bio valjan ili pogrešan.

Antologija savremenog pesništva u Vojvodini, koju je sastavio i predgovorom pratio Selimir Radulović, prihvatila jednu takvu obavezu, s njom i rizik, da predoči 45 godina književnog stvaranja u jednoj višenacionalnoj i višezjezičkoj sredini kakva je Vojvodina. Princip po kojem je sastavljena bio je teritorijalni: sve književnosti, na svim jezicima ulaze u takav izbor. Tu nije prevashodno u pitanju poetička srodnost, literarna povezanost, već, jednostavno — mesto rođenja i mesto življenja postaju primarni za pripadnost jednoj književnosti, odnosno književnostima jednog podneblja.

Puno je antologija sačinjeno po ovakvom kriterijumu i ni jedna se nije do danas »održala«. Sastavljene za određene prigode, bilo da su pokušavale da sagledaju razvoj ili samo jedan, savremeni trenutak, knjige koje u sebi sadrže toliko suprotnosti morale su se raspasti. Desetine autora, koji nemaju ništa zajedničko, koji su živeli i stvarali u različitim društvenim, političkim i ekonomskim uslovima, pod uticajima različitih poetika, doprinose heterogenosti (danas omiljenoj poštapalici), ali da li je to dovoljno za njihovo smeštanje pod isti krov, pod korice jedne knjige.

Pri sastavljanju Antologije, sudim na osnovu imena recenzenata, Radulović je konsultovao poznavaoce književnosti koja nije napisana na srpskohrvatskom jeziku: Janoš Banjai je, pretpostavljam, bio pomoć u izboru pesnika koji pišu na mađarskom jeziku; Mihal Harpanj — konsultant za pesnike koji pišu na slovačkom jeziku; Julijan Tamaš je, pretpostavljam, konsultovan za književnost Rusina; a Miodrag Miloš — za književnost vojvodanskih Rumuna. Sve pesme su objavljene u prevodu na srpskohrvatski jezik, tako da je jedan od kriterijuma bio i odabir najbolje već prevedene pesme. Ne znam da li bi, da je bio u mogućnosti, sastavljač uslovljavao prevodenje i objavljivanje drugih, možda kvalitetnijih pesama koje bi mogle predstavljati autore u pravom svetlu, ili po sastavljačevom izboru, ili se morao pomiriti sa onim što je dotad bilo prevedeno, dakle — jednom već izabrano i predočeno čitaocima na nematernjem jeziku.

Tako su se u ovom antologiji našli različiti pesnici, čak njih pedeset, od najstarijeg, Lasla Gala, rođenog 1902. godine, do najmlađeg, Ota

Horvata, rođenog 1967. godine. Izbor otvara pesma Mihala Babinke koja je, kako to zapaža Radulović, *sva u znaku promene: od insistiranja na jarkim metaforičkim bojama, preko usvajanja i primene podsticajnih iskustava simboličke poetike, do »disfemičnih i ironičnih imenovanja«*. U drugom delu, svrstani po hronološkom redu, nalaze se pesnici: Laslo Gal, Mihaj Avramesku, Boško Petrović, Paljo Bohuš, Radu Flora, Pavle Popović, Aleksandar Tišma, Jan Labat, Jožef Pap, Mihal Babinka, Karolj Ač, Ferenc Feher, Florika Štefan, Borislav B. Milić, Miroslav Antić, Rade Tomić, Gojko Janjušević, Đura Papharhaji, Istvan Konc, Miroslav Striber, Petko Vojnić Purčar, Slavko Almažan, Istvan Domonkoš, Kalman Feher, Jasna Melvinger, Oto Tolnai, Vujica Rešin Tucić, Boško Ivkov, Katalin Ladik, Vičazoslav Hronjec, Pero Zubac, Pal Bender, Slavko Matković, Dušan Vukajlović, Radivoj Šajtinac, Vojislav Despotov, Joan Flora, Julijan Tamaš, Miroslav Dudok, Petru Krdu, Milenko Fržović, Nenad Grujičić, Janoš Siveri, Dušan Radak, Ivan Negrišorac, Vladimir Garjanski, Zoran Đerić, Vojislav Karanović, Saša Radonjić, Laslo Blašković i Oto Horvat. Treći deo posvećen je pesmi Vojislava Despotova, pesniku koji igra, kako to veli Radulović, *na kartu iznenađenja, neobičnosti, na kartu prestupa, preinačenja, šoka, pa i ataka na čitaoca*. Možda, na ovaj način, i priređivač ovog izbora želi da »atakuje« na svoje čitaoce, da im ponudi jedno novo, drugačije, »preinačeno« čitanje.

milan blanuša

Već i sam popis imena pesnika koji su uvršteni u Antologiju Selimira Radulovića svedoči o sastavljačevim afinitetima, ali i o teškoćama da se iz mnoštva knjiga i imena koja su za beležena u savremenom pesništvu u Vojvodini za poslednjih 45 godina, izdvoje autentične pojave, najbolji predstavnici i tekstovi koji i danas nešto znače. Svestan činjenice da mora na određeni način da opravda jedan ovakav izbor, da iznade zajedništvo, Radulović u predgovoru »Duh cjeline i duh posebnosti« pokušava da uoči generacije, poetičke srodnosti ili barem određene zajedničke postupke. Generalizacije ovakvog tipa, najčešće, ne uspeavaju, ili, barem, ne deluju dovoljno ubedljivo. Nemoguće je pomiriti nepomirljivo, približiti suprotne polove, ublažiti razlike... Antologija jeste neka vrsta sinteze različitih iskustava i vrednosti, uvek povezana sa rizikom ukoliko se ne odabere (ili pronađu) prava merila, veličine za poredjenja, ili upoređivanja.

Ipak, i pored izvesnih nedoslednosti i nepotpunosti, slagali se mi ili ne sa izborom imena i pesama, potrebne su knjige poput ove, pre svega kao rezime onog što se pisalo, pa i kao najava onog što se piše na pesničkom tlu Vojvodine. Kad je u pitanju ono prvo, što bismo mogli podvesti pod tradiciju, tu sastavljač nije mnogo podbacio. Išao je utabanim, proverenim sta-

zama. Ali, birajući savremene pesnike, opredeljujući se za modernitet, odnosno post-modernitet, za avangardne ili za individualne poetike — sastavljač je, uglavnom, išao linijom manjeg otpora. Jedina smelost, ako se ona tako može nazvati, je izostavljanje pojedinih pesničkih imena koja su se u jednom ovakvom izboru morala naći. Mislim tu na pesnike poput Jovana Zivlaka i Vladimira Kopicla. Radulović je toga svestan, kao i činjenice da je čak i to stvar relativna, predmet subjektivnog opredeljenja, sastavljačevih afiniteta ili nečeg sličnog. U jednoj ovakvoj licitaciji pesništva — neko je dobio manje, a neko više prostora, pesama, a s njima i značaja. Ne znači da je tako postigao veću vrednost, ili izgubio kvalitete koje stvarno poseduje. Pa tako i ovaj izbor ima svoju cenu: jednima je to jeftino, a druge će to, pak, skupo koštati.

□ □ □

pusti put, zarasli vrtovi

Tomislav Domović, PANCIR
TASTATURA, Zagreb 1990.

saša radojčić

Čak i da zanemarimo doprinose pojedinačnih autorskih poetika mladih pesnika koji su poslednjih godina unosili neke nove tonove u savremenu hrvatsku poeziju (a okupljeni su uglavnom oko časopisa *Quorum*), moramo priznati da je njihovo (ponovno) skretanje pažnje na povesne aspekte poetskog dela učinak ogromne važnosti. Sporno je koliko se taj učinak može smatrati autohtonim quorumskim postignućem, a koliko je refleks na opšte tokove pesništva u Jugoslaviji (i Evropi) — pa čak i to da li se on može besprotivno uskladiti sa programskim izjavama pojedinih pesnika i kritičara, o navodnoj polivalentnosti i nesvodivosti individualnih pesničkih projekata; ali nesumnjivo je da su quorumši uspeali da skiciraju jedan poseban interpretacijski kontekst, makar i samo kao doprinos ionako bogatim mogućnostima čitanja pesničkog teksta. Tako ni posmatranje nove knjige Tomislava Domovića (1984), autora već izgrađene samosvojnosti, nije moglo ostati nedotaknuto promenama poetičkih prioriteta na koje su quorumši ukazali, bez obzira na to što Domović, uporno, gazi usamljeničkom stazom mimo svih krugova i kružoka. Pokazuje se, naime, da *Pancir tastatura* u nekoliko važnim tačkama predstavlja otklon od poetičkog koncepta, realizovanog u prvoj Domovićevoj knjizi *Heretik na deset načina*, koja je svojevremeno bila nagradena prestižnom nagradom »Goran« za mlade pesnike.

Ako su se pesme iz prethodne Domovićeve zbirke s pravom mogle opisivati kao svojevrsne »verbalne eksplozije«, a njihova osnovna intencija kao izrazito socijalno-kritička, sada se čini da je došlo do ublažavanja pojedinih, u prvi mah ekstremno zadatih poetičkih koordinata. Jezička disciplina dala je u *Pancir tastaturi* neke vrlo zanimljive rezultate — da pomenemo samo osoben način na koji se uspostavlja i funkcionišu poredbene konstrukcije: ovde se poredbe sasvim »neslične« stvari, stanja ili okolnosti, ali to ne izgleda »neprirodno« (npr: »zrakom se prevrćemo kao ogarci spaljene tajge«; »sumrak je čaroban kao s razglednice odaslane s nekoliko godina zakašnjenja«; »curice su stisnute kao samostani u bregovima«).